

M I N I S T E R S T W O O Ś W I A T Y

Łopuchowski

INSTRUKCJA PROGRAMOWA
DLA LICEÓW OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH
NA ROK SZKOLNY 1957/58

HISTORIA

KLASY VIII — XI

WIADOMOŚCI O POLSCE I ŚWIECIE
WSPÓŁCZESNYM

KLASA XI



WARSZAWA 1957

PAŃSTWOWE ZAKŁADY WYDAWNICTW SZKOLNYCH

18
57)

PL Z-48(1,57)

Historia, klasy VIII - XI : wiadomości o Polsce i świecie współczesnym,
klasa XI ; instrukcja programowa dla liceów ogólnokształcących na rok
szkolny 1957/58 / Ministerstwo Oświaty. - Wyd. 1. - Warszawa : Państw.
Zakł. Wydawn. Szkol., 1957. - 39 S.

Einheitssacht.: Lehrplan <Polska> / Geschichte, Sozialkunde / 1957

Als Kopie vorhanden

Allgemeinbild. Lyzeum

94/1544

Georg-Eckert-Institut BS78



1 003 094 8

Łopka Korkowa

INSTRUKCJA PROGRAMOWA
DLA LICEÓW OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH
NA ROK SZKOLNY 1957/58

HISTORIA

KLASY VIII — XI

WIADOMOŚCI O POLSCE I ŚWIECIE
WSPÓŁCZESNYM

KLASA XI



WARSZAWA 1957

PAŃSTWOWE ZAKŁADY WYDAWNICTW SZKOLNYCH

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek-

99/1544

PL

2-48
(1,57)

HISTORIA

UWAGI WSTĘPNE

Podstawę metodologiczną doboru i układu materiału w programie nauczania historii dla klas VIII — XI liceum ogólnokształcącego stanowi materializm historyczny. Wyraża się to w odpowiednim doborze i układzie materiału empirycznego. W programie tym pominięto te wszystkie syntezy, uogólnienia i oceny, które w szkole średniej mają charakter werbalny ze względu na stosunkowo szczupły zakres wiadomości historycznych zdobywanych przez uczniów na tym poziomie nauczania.

Materiał nauczania zawarty w programie uwzględnia w odpowiednim stosunku wiadomości z historii gospodarczo-społecznej, historii politycznej i historii kultury. Wiadomości z historii Polski są zsynchronizowane z wiadomościami z historii powszechnej.

Wykazując decydującą rolę mas ludowych w rozwoju historycznym społeczeństw, w programie uwzględniona została również rola wybitnych jednostek, które poprzez swą działalność wywarły duży wpływ na bieg historycznych wydarzeń.

Nauczyciel powinien pamiętać, że nauka historii w szkole średniej polega przede wszystkim na poznawaniu przez uczniów faktów i zjawisk historycznych oraz zachodzących między nimi związków, a nie na poznawaniu pełnego procesu historycznego. To ułatwia doprowadzenie uczniów do rozumienia prawidłowości procesu historycznego.

Materiał nauczania dla klasy VIII został tak dobrany, by uczniowie mogli zaznajomić się z wkładem świata starożytnego do kultury ogólnoludzkiej.

W klasach IX — XI uczniowie mają poznać najważniejsze etapy rozwojowe niektórych narodów i państw świata oraz zdobyć usystematyzowane wiadomości z historii Polski.

W toku nauczania historii w klasach VIII — XI nauczyciel powinien uwzględnić materiał historyczny (w zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturalnym) związany z regionem szkoły.

W programie nie wskazano liczby godzin potrzebnych na realizację poszczególnych punktów programu, sprawę tę pozostawia się do decyzji nauczyciela.

* * *

W roku szkolnym 1957/58 należy realizować:

- 1) w klasie VIII cały program klasy VIII zamieszczony w tej instrukcji;
- 2) w klasie IX — program klasy IX od punktu „Rozkwit feudalizmu (Europa w XII — XV wieku)“;
- 3) w klasie X — program klasy X od punktu V „Upadek znaczenia Rzeczypospolitej“;
- 4) w klasie XI — program klasy XI od punktu IV. „Komuna Paryska“.

W przypadku, gdy nauczyciel zakończył w roku szkolnym 1956/57 realizację programu historii w klasach od VIII do X na innym dziale programu niż to wynika z podanej wskazówki, należy w roku szkolnym 1957/58 rozpocząć realizację programu od działu następnego, tak aby nie powstały luki w wiadomościach uczniów.

KLASA VIII

(3 godziny tygodniowo)

WSTĘP

Źródła historyczne; chronologia.

EPOKA WSPÓLNOTY PIERWOTNEJ

I. Najniższy stopień rozwoju społeczeństwa ludzkiego — okres dzikości. Pierwsze narzędzia. Gospodarka zbieracko-myśliwska. Odkrycie ognia. Praca zespołowa. Wspólna własność środków wytwarzania. Organizacja i podział pracy.

II. Wyższy stopień rozwoju społeczeństwa ludzkiego — okres barbarzyństwa.

Ulepszenie narzędzi pracy. Narzędzia z kamienia gładzonego. Początki obróbki metali. Początki życia osiadłego i gospodarki pa-

stersko-rolniczej. Społeczny podział pracy między rolników i pasterzy. Początki wymiany.

Ród macierzysty i ojcowski — patriarchat. Plemię. Rozkład wspólnoty pierwotnej.

III. Życie ludzi pierwotnych. Mieszkania. Odzież. Pożywienie. Znaczenie pracy w rozwoju społeczeństwa pierwotnego. Pojawienie się wierzeń religijnych i ich rola w życiu ludzi pierwotnych. Sztuka — malarstwo, rzeźba.

EPOKA NIEWOLNICTWA

Wschód starożytny

I. Egipt

Położenie geograficzne. Ludność i jej zajęcia. Właściciele ziemscy. Chłopi. Niewolnicy. Władza faraona. Urzędnicy. Wojsko. Rola kapłanów. Wierzenia. Pismo. Piśmiennictwo. Początki nauki. Kalendarz. Technika. Sztuka.

II. Mezopotamia

Położenie geograficzne. Zajęcia ludności. Rozwój rzemiosła i organizacja handlu w Babilonii. Kodeks Hammurabiego. Wierzenia. Pismo. Technika. System miar i wag.

III. Palestyna

Położenie geograficzne. Tryb życia i zajęcia plemion żydowskich. Religia (monoteizm i mesjanizm). Kapłani. Biblia.

IV. Fenicja

Położenie geograficzne. Żegluga i handel morski, jego zasięg. Wierzenia. Alfabet. Technika. Pośrednictwo kulturalne.

V. Persja

Położenie geograficzne. Zajęcia ludności. Podboje perskie. Organizacja monarchii Dariusza. Stosunek do podbitych ludów. Wierzenia (dualizm).

VI. Indie

Położenie geograficzne. Zajęcia ludności. Rola kapłanów w państwie. Braminizm, ustrój kastowy. Buddyzm. Pismo. Księgi Manu. Epos: Mahabharata.

VII. Chiny

Położenie geograficzne. Zajęcia ludności. Wierzenia i poglądy etyczne. Wynalazki i odkrycia. Pismo i piśmiennictwo.

Grecja starożytna

I. Najdawniejszy okres dziejów Grecji

1. Grecja Homera

Położenie geograficzne Grecji. Wykopaliska (Kreta). Iliada i Odyseja jako źródło wiadomości z dziejów Grecji w dobie rozkładu wspólnoty pierwotnej. Zróżnicowanie społeczne. Miasto — państwo (polis).

2. Kultura Grecji Homerowej

Wierzenia religijne. Mity. Politeizm i antropomorfizm. Wyrocznie. Amfitrionie. Igrzyska. Poczucie wspólnoty Greków (Penhellenes).

3. Kolonizacja grecka (w VIII—VI w. p. n. e.)

Rozwój rzemiosła i wymiany. Zaostrzenie walki klasowej i politycznej w Grecji w VIII—VI w. p. n. e. (tyrania). Zasięg kolonizacji i jej skutki.

II. Dwa typy struktury gospodarczo-społecznej „polis“ greckich na przykładzie Aten i Sparty

1. Sparta

Podbój Lakonii przez Dorów. Własność państwowa ziemi. Ustrój społeczny. Spartiaci. Periojkowie. Heloci. Organizacja polityczna. Wychowanie państwowe i wojskowe młodzieży. Siła zbrojna. Podboje. Związek Peloponeski.

2. Ateny

Rozkład ustroju rodowego (eupatrydzi — demos.) Ustrój polityczny wczesnego państwa ateńskiego (VII w. p. n. e.). Rozwój rzemiosła i handlu — przejście do gospodarki towarowo-pieniężnej. Niewola dłużnicza. Ruina drobnej własności chłopskiej. Republika arystokratyczna.

Reformy Solona (594 r. p. n. e.). Reformy Klistenesa. Demokracja wolnych obywateli w Atenach. Wychowanie młodzieży.

III. Wojny perskie (V w. p. n. e.) Rozkwit Aten

1. Obrona niepodległości Grecji — wojny perskie

• Położenie miast greckich w Azji Mniejszej. Powstanie w Milecie. Wyprawa perska na Grecję. Maraton (490 r. p. n. e.). Walka

stronnictw (Temistoklesa i Arystydesa) w Atenach. Zwycięstwo Temistoklesa — budowa floty wojennej. Wyprawa Kserksesa. Udział greckich polis w walkach lądowych i morskich. Termopile. Salamina (480 r. p. n. e.). Związek morski — hegemonia Aten w Grecji.

2. Ateny po wojnach perskich

Rozwój i udoskonalenie rzemiosła. Handel. Stosunki z koloniami greckimi. Osadnictwo. Reformy i polityka społeczna Peryklesa.

IV. Kultura grecka (VI — IV w p. n. e.).

Wolność myśli i badań odkrywczych, krytyka wierzeń religijnych. Filozofia (Demokryt, Sokrates, Platon, Arystoteles). Początki nauk. Geografia. Historia (Herodot, Tucydydes). Retoryka (Perykles, Demostenes). Teatr (Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes). Poezja. Muzyka i jej rola wychowawcza. Architektura. Rzeźba (Fidiasz, Praksyteles). Styl dorycki, joński, koryncki. Obyczaje i życie codzienne.

V. Hegemonia Macedonii w Grecji

Wojna peloponeska. Ruina samodzielnych rzemieślników i drobnych chłopów. Wzrost liczby niewolników i ich rola w życiu gospodarczym.

Macedonia pod panowaniem Filipa II. Walki wewnętrzne w Atenach. Demostenes. Cheronea (338 r. p. n. e.).

Monarchia Aleksandra Macedońskiego. Podbój Persji. Organizacja monarchii. Rozpad monarchii Aleksandra Macedońskiego (323 r. p. n. e.).

VI. Kultura hellenistyczna

Najważniejsze ośrodki kultury (Aleksandria, Pergamon, Rodos). Muzeum w Aleksandrii. Euklides. Archimedes. Arystarch z Samos (koncepcja systemu heliocentrycznego). Ptolemeusz (koncepcja systemu geocentrycznego). Eratostenes. Biblioteka aleksandryjska. Sztuka. Architektura.

Rzym

I. Najdawniejsze dzieje Rzymu (VII—III w. p. n. e.)

1. Położenie geograficzne Italii. Ludność i jej zajęcia. Początek Rzymu. Ustrój społeczny i polityczny w okresie królewskim.

2. Republika rzymska

Walka plebejuszów z patrycjuszami o ziemię i prawa polityczne. Ustrój republiki w III—II w. p. n. e.

3. Podbój i zjednoczenie Italii

Podboje rzymskie na Półwyspie Apenińskim w V—III w. Ludy podbite i sprzymierzeńcy.

II. Opanowanie basenu Morza Śródziemnego (w III—II w. p. n. e.)

Rywalizacja Rzymu i Kartaginy. Pierwsza wojna punicka. Zabór Sycylii przez Rzym. Druga wojna punicka. Prowincja Hiszpania. Trzecia wojna punicka. Zburzenie Kartaginy (146 r. p. n. e.). Prowincja Afryka.

Opanowanie Macedonii i Grecji (146 r. p. n. e.) oraz Azji Mniejszej. Prowincja Syria.

III. Republika rzymska po opanowaniu basenu Morza Śródziemnego

1. Rozkwit gospodarki opartej na niewolnictwie. Organizacja prowincji

Rolnictwo: wielkie latyfundia. Ruina drobnej własności italskiej. Rzemiosło. Handel. Zarząd prowincji, eksploatacja. Przemiany społeczne: nobiles; ekwici; proletariatus miejski; niewolnicy. Powstanie niewolników na Sycylii.

2. Walka o reformę rolną

Próby odbudowy drobnej własności rolnej — reformy braci Grakchów. Ustawa o reformie rolnej Tyberiusza Grakcha (133 r. p. n. e.). Popularzy — optymaci i ich stosunek do reformy rolnej. Reformy Gajusza Grakcha (123 r. p. n. e.). Załamanie się reform. Wzrost przewagi i znaczenia senatu.

3. Upadek republiki rzymskiej

Upadek znaczenia senatu na przełomie II i I w. Walki o władzę. Powstanie Spartakusa (73 r. p. n. e.). Pierwszy triumwirat. Walka oktawiana z Antoniuszem, bitwa pod Akcjum (31 r. p. n. e.). Opanowanie Egiptu. Upadek republiki.

4. Kultura rzymska w dobie republiki

Wierzenia starorzzymskie. Wpływy greckie. Wychowanie młodzieży. Życie domowe. Walka kierunku konserwatywnego (Kato)

z wpływami greckimi. Rozwój prawa (prawo XII tablic, edykty pretorskie). Retoryka (Cycero). Historiografia (Cezar, Salustiusz). Reforma kalendarza.

IV. Cesarstwo rzymskie w I i II w. n. e.

1. Rozkwit imperium rzymskiego

Jedynowładztwo Oktawiana Augusta. Zakres władzy cesarza. „Pokój rzymski“ (Pax Romana). Rozkwit gospodarczy cesarstwa. Aparat urzędniczy. Skarbowość. Pretorianie (Tyberiusz). Kult panującego (Nero). Powstania w prowincjach. Podboje. Największy zasięg terytorialny (Trajan). System obronny granic. Wdzieranie się barbarzyńców w granice cesarskie (Marek Aureli).

2. Kultura rzymska w czasach cesarstwa

Wpływy kultury greckiej. Literatura „złotego wieku“ (Owidiusz, Wergiliusz, Horacy). Historiografia (Liwiusz, Tacyt, Plutarch). Szkoły. Szerzenie się wschodnich kultów religijnych. Technika — upowszechnienie urządzeń technicznych (termy, akwedukty, kanalizacja). Rozbudowa dróg. Igrzyska. Romanizacja prowincji.

V. Rozkład cesarstwa rzymskiego

1. Stosunki gospodarczo-społeczne i polityczne w III i IV wieku

Nadanie praw obywatelskich wszystkim wolnym mieszkańcom cesarstwa (edykt Karakalli 212 r.). Kryzys gospodarki opartej na niewolnictwie. Upadek rzemiosła. Kolonat. Osadzanie barbarzyńców w granicach państwa (barbaryzacja armii). Anarchia wewnętrzna. Monarchia absolutna (Dioklecjan). Podział państwa na zachodnie i wschodnie.

2. Chrześcijaństwo

Powstanie gmin chrześcijańskich. Pierwotny skład społeczny. Prześladowania. Stopniowe przenikanie elementów posiadających do gmin chrześcijańskich. Powstanie organizacji kościelnych. Chrześcijaństwo religią państwową. Przystosowanie się Kościoła do potrzeb klas posiadających.

VI. Plemiona germańskie i słowiańskie w okresie rozkładu cesarstwa rzymskiego

1. Plemiona germańskie

Siedziby Germanów w II i III w. n. e. Wspólna własność ziemi.

Rozkład ustroju rodowego. Królowie (wodzowie). Wolni — niewolni. Najazdy i osiedlanie się na terytorium cesarstwa. Wierzenia.

2. Słowianie

Źródła wiadomości o Słowianach. Siedziby Słowian w dorzeczu Łaby, Odry, Wisły i Dniepru. Początki społecznego podziału pracy. Łączenie się rodów patriarchalnych w plemiona. Związki międzyplemienne. Wspólnota terytorialna. Wierzenia.

VII. Upadek cesarstwa zachodnio-rzymskiego

Upadek gospodarczy. Rozprzężenie administracji rzymskiej. Rewolucyjne ruchy i wspólne wystąpienia niewolników, kolonów i barbarzyńców na terenie imperium. Wędrowki ludów. Opanowanie prowincji zachodnich przez barbarzyńców. Upadek cesarstwa zachodnio-rzymskiego (476).

VIII. Próby odbudowy jedności cesarstwa rzymskiego

Cesarstwo wschodnio-rzymskie (V — VI w.). Organizacja państwa. Walka o opanowanie ziem cesarstwa zachodnio-rzymskiego. Kodyfikacja prawa rzymskiego (529). Rola gospodarcza i kulturalna Bizancjum.

IX. Arabowie

Półwysep Arabski. Warunki geograficzne. Zajęcia ludności. Stosunki społeczne. Islam (Hedżra 622). Podboje Arabów. Rozkwit gospodarczy. Nauka i sztuka arabska. Pośrednictwo handlowe między Europą a Azją.

KLASA IX

(3 godziny tygodniowo)

EPOKA FEUDALIZMU

Początki feudalizmu (wczesne średniowiecze)

I. Tworzenie się państw feudalnych w Europie (VIII — XI w.)

1. Państwo Franków

Podbój Galii przez Franków.

Monarchia Karola Wielkiego: podboje; organizacja państwa i siły zbrojnej. Koronacja Karola Wielkiego (800). Feudalna wielka i drobna własność. Narzędzia uprawy: pług z lemieszem żelaznym.

Zmiany i postęp w systemie uprawy (od żarowego i przemienno-pastwiskowego do trójpolówki). Gospodarka naturalna. Początki poddaństwa.

Kultura: dwór Karola Wielkiego. Początki piśmiennictwa. Szkoły.

2. Rozkład monarchii Karola Wielkiego

Traktat w Verdun (843). Najazdy i podboje Normanów. Początki Anglii. Święte cesarstwo rzymskie (962). Stosunek cesarstwa do papieżstwa — przewaga cesarzy.

3. Państwa słowiańskie

Początki Czech. Państwo Wielkomorawskie. Feudalne państwo czeskie (X w.). Przyjęcie chrześcijaństwa z Rzymu. Zależność lenna od cesarstwa.

Słowianie południowi. Państwa: bułgarskie, serbskie, chorwackie.

Ruś Kijowska (IX — XII w.). Tworzenie się państwa ruskiego (rola Kijowa). Przyjęcie chrześcijaństwa z Bizancjum (988). Stosunki gospodarczo-społeczne. Jarosław Mądry. „Ruska Prawda“. Feudalne rozdrobnienie.

4. Początki Węgier

Najazd plemion węgierskich (Madziarów) na Panonię. Przyjęcie chrześcijaństwa z Rzymu (1000).

5. Kształtowanie się feudalizmu w Polsce

Początki państwa polskiego

Źródła. Rozmieszczenie plemion polskich. Rozkład wspólnoty pierwotnej. Indywidualna własność ziemska (wielka i drobna). Uprawa żarowa i przemienno-pastwiskowa. Grody. Podgrodzia. Ośrodki tworzenia się państwa.

Obszar państwa za panowania Mieszka I. Drużyna książęca. Przyjęcie chrześcijaństwa (966). Stosunki z sąsiadami.

Zjazd gnieźnieński (1000). Wojny niemieckie Bolesława Chrobrego — pokój w Budziszynie (1018). Stosunki z Rusią Kijowską. Organizacja wewnętrzna państwa. Siła zbrojna. Koronacja Bolesława Chrobrego (1025).

Rozprzężenie i odbudowa państwa

Najazdy sąsiadów na państwo polskie za Mieszka II. Straty terytorialne. Powstanie ludowe przeciwko możnym i Kościołowi. Odbudowa organizacji państwowej przez Kazimierza Odnowiciela. Stosunki z cesarstwem i Rusią Kijowską.

II. Cesarstwo a papieństwo w XI wieku

Bogactwo i organizacja Kościoła. Potęga polityczna. Rozłam w Kościele (1054). Reformy gregoriańskie. Walka cesarstwa z papieństwem o inwestyturę. Konkordat wormacki (1122).

III. Wzrost znaczenia możnych w Polsce w drugiej połowie XI i na początku XII wieku

1. Polska w okresie walk cesarstwa z papieństwem

Dążenie Bolesława Śmiałego do niezależnienia się od cesarstwa — koronacja (1076). Utrata Pomorza. Wyprawy na Ruś. Wzrost roli możnych. Walka stronnictwa królewskiego (papiesskiego) z cesarskim (możni). Sprawa biskupa Stanisława. Zwycięstwo stronnictwa cesarskiego — wygnanie Bolesława Śmiałego.

2. Umocnienie się państwa polskiego za panowania Bolesława Krzywoustego

Walka o jedność państwa. Wojny z cesarzem Henrykiem V. Walki o Pomorze, jego przyłączenie i chrystianizacja. Statut Bolesława Krzywoustego (1138).

3. Stosunki gospodarczo-społeczne

Własność książęca, panów świeckich i Kościoła.

Możni (świeccy i duchowni). Rycerstwo. Ludność wiejska i jej świadczenia.

Osady rzemieślnicze i handlowe. Targi, jarmarki. Moneta krajowa.

4. Kultura

Niszczenie elementów kultury rodzimej. Dominująca rola łaciny. Klasztory. Początki szkolnictwa i piśmiennictwa. Budownictwo romańskie.

IV. Gospodarka i społeczeństwo feudalne u schyłku XI wieku

Wielka własność feudalna (świecka i duchowna). Organizacja włości feudalnej. Położenie ludności wiejskiej. Wzrost poddaństwa.

Oddzielanie się rzemiosła od rolnictwa. Wymiana — targi tygodniowe, jarmarki. Rozwój miast.

Rozkwit feudalizmu w XII — XV wieku

I. Wyprawy krzyżowe

Stosunki gospodarcze, społeczne, polityczne w Europie zachodniej przed krucjatami. Sobór w Clermont (1095). Masowy ruch ludowy i mobilizacja rycerstwa. I wyprawa — zdobycie Jerozolimy. Królestwo Jerozolimskie (organizacja feudalna). Zakony rycerskie. IV krucjata — Cesarstwo Łacińskie (1204). Przyczyny nie trwałości państw krzyżowców.

II. Życie gospodarcze Europy po wyprawach krzyżowych

1. Intensyfikacja gospodarki rolnej (pług żelazny, trójpolówka). Gospodarka czynszowa (renta pieniężna).

2. Miasto jako ośrodek rzemiosła i handlu. Gospodarka towarowo-pieniężna. Główne szlaki handlowe. Związki miast — Hanza.

Walki miast z feudałami. Organizacja samorządu miejskiego. Cechy i gildie. Patrycjat. Pospólstwo. Plebs.

III. Cesarstwo i papieństwo w XII i XIII wieku

1. Potęga gospodarcza i polityczna Kościoła. Herezje — ich podłoże społeczne.

2. Walka cesarstwa (Hohenstaufowie) z papieństwem (Innocenty III). Upadek Hohenstaufów. Zakony żebracze. Inkwizycja. Upadek znaczenia politycznego papieństwa na przełomie XIII i XIV w.

IV. Kultura średniowieczna

1. Rola Kościoła i łaciny w życiu kulturalnym. Asceza. Teologiczny pogląd na świat (Tomasz z Akwinu). Scholastyka. Szkoły, uniwersytety i ich organizacja.

2. Kultura rycerska: zamek, obyczaje, poezja.

3. Kultura miast: życie w mieście, literatura. Budownictwo (gotyk).

V. Monarchie stanowe w Europie w XII — XV wieku

1. Francja i Anglia w XII — XV wieku

Walka królów francuskich z wielkimi feudałami. Rola miast. Powstanie Stanów Generalnych (1302).

Rozwój miast i gospodarki czynszowej w Anglii. Wzrost znaczenia feudałów. Wielka Karta Swobód (1215). Początki parlamentu (1265).

Przyczyny i wybuch wojny stuletniej. Zaostrzenie sprzeczności klasowych we Francji (powstanie Stefana Marcela, żakeria) i Anglii (powstanie Wata Tylera). Joanna d'Arc. Skutki wojny dla Francji i Anglii. Zanik poddaństwa.

2. Rzesza Niemiecka w XIII — XV wieku

Oslabienie Niemiec po wielkim bezkrólewiu. Walki o tron cesarski (Habsburgowie). Złota Bulla.

Wzrost znaczenia miast (Hanza).

VI. Czasy rozdrobnienia feudalnego w Polsce

1. Rozbicie dzielnicowe

Obalenie statutu Krzywoustego. Walki o dzielnicę krakowską. Rozdrobnienie na Śląsku. Agresja feudałów niemieckich na ziemiach słowiańskich. Sprowadzenie Krzyżaków. Straty terytorialne. Najazdy Tatarów. Upadek międzynarodowego znaczenia Polski.

2. Przemiany gospodarcze i społeczne w XII i XIII wieku

Nadania ziemi. Immunitety. Wielka włość feudalna. Osadnictwo na prawie polskim i niemieckim (czynsze). Gospodarka towarowo-pieniężna. Handel tranzytowy. Kształtowanie się stanów.

3. Zjednoczenie państwa

Czynniki jednoczące i utrudniające zjednoczenie. Koronacja Przemysła II (1295). Walka Władysława Łokietka z wrogiem zewnętrznym i wewnętrznym o zjednoczenie państwa. Koronacja Łokietka (1320). Płowce (1331).

VII. Monarchia stanowa w Polsce

1. Polska za panowania Kazimierza Wielkiego

Sprawa Pomorza i Śląska. Zdobycie Rusi Czerwonej. Próby

odzyskania Pomorza Zachodniego. Wzrost międzynarodowego znaczenia Polski.

Rozbudowa miast; postępy osadnictwa; handel; górnictwo. Umacnianie jednolitości państwa. Ustawodawstwo wiślicko-piotrkowskie. Organizacja obrony kraju. Akademia krakowska (1364). Wzrost władzy królewskiej.

2. Polska na przełomie XIV i XV wieku

Unia personalna polsko-węgierska. Wzrost znaczenia możnych. Przywilej koszycki (1374). Jadwiga królem Polski.

Zagrożenie ze strony Zakonu. Akt w Krewie (1385). Koronacja Jagiełły i chrzest Litwy (1386).

Wielka wojna z Zakonem (1409—1411). Zwycięstwo pod Grunwaldem 1410. Unia horodelska (1413).

VIII. Wzrost międzynarodowego znaczenia państw słowiańskich w XV wieku

1. Czechy

Stosunki gospodarcze i polityczne w Czechach na początku XV w. Ruch husycki. Jan Hus.

Sobór w Konstancji (1414—1418). Polacy na soborze w Konstancji. Paweł Włodkowic.

Wojny husyckie i ich historyczne znaczenie.

2. Polska

Propozycja unii polsko-czeskiej. Walka szlachty przeciwko Kościołowi i możnym. Statut warcki (1423). Sprawy następstwa tronu. Przywilej jedlniańsko-krakowski (1433). Utrwalenie się wpływów możnowładztwa (Zbigniew Oleśnicki).

Druga unia polsko-węgierska. Warna (1444). Upadek Konstantynopola (1453).

Walka szlachty o udział w rządach (przywileje nieszawskie 1454). Stosunki gospodarcze przed wojną 13-letnią. Związek Pruski. Wojna 13-letnia. Pokój toruński (1466). Jagiellonowie na tronie czeskim i węgierskim.

3. Wielkie Księstwo Moskiewskie

Osłabienie polityczne Rusi w dobie rozdrobnienia feudalnego. Zwierzchnictwo tatarskie (1224). Walka Moskwy o zrzucenie zwierzchnictwa tatarskiego (Iwan Kalita. Dymitr Doński — 1380, Iwan III — 1480).

Rozkład feudalizmu

I. Wielkie odkrycia geograficzne

1. Odkrycie Ameryki i drogi do Indii

Wynalazki naukowe. Udoskonalenie techniki żeglugi. Gospodarze przyczyny odkryć. Odkrycie Ameryki (Krzysztof Kolumb 1492); dotarcie do Indii (Vasco da Gama 1498), opłynięcie kuli ziemskiej (Magellan 1519—1522).

2. Powstanie potęgi kolonialnej Hiszpanii i Portugalii

Podbój Ameryki Środkowej i Południowej. Pierwszy podział kolonialny świata. Systemy eksploatacji kolonialnej.

3. Skutki odkryć i podbojów

Zmiana dróg handlowych. Rozkwit handlu międzynarodowego (gielda w Antwerpii). Rewolucja cen i jej następstwa.

II. Humanizm i Odrodzenie

1. Włochy w XIV — XVI wieku

Rozbicie polityczne. Miasta północno-włoskie. Florencja: ustrój społeczno-polityczny; rozwój przemysłu nakładczego (praca najemna); walki klasowe. Tyrania. Włochy terenem rywalizacji potęg europejskich (Francja, Habsburgowie, papież). Dążenia zjednoczeniowe (Machiavelli).

2. Wielki przełom światopoglądowy. Rozkwit nauki i sztuki

Humanistyczny pogląd na świat. Laicyzacja kultury i jej upowszechnienie (druk). Autorytet antyku.

Literatura piękna (Dante, Boccaccio, Petrarca). Architektura, rzeźba, malarstwo (Bramante, Leonardo da Vinci, Michał Anioł, Rafael Santi).

Krytyka ustroju społecznego (Campanella).

Wielcy przedstawiciele Odrodzenia w Niemczech, Francji i Anglii.

III. Reformacja w Europie

1. Reformacja i wojna chłopska w Niemczech

Stosunki gospodarcze, społeczne i polityczne w Niemczech na

Reformacja 3
początku XVI w. Dwa obozy reformacji: Marcin Luter, Tomasz Münzer. Wojna chłopska. Powstanie rzemieślników. Pokój religijny w Augsburgu (1555).

2. Rozwój reformacji w Europie

Kalwinizm we Francji i Szwajcarii. Reformacja w krajach skandynawskich. Kościół anglikański. Nietolerancja wyznań protestanckich.

3. Kontrreformacja i reakcja katolicka

Sobór trydencki i jego cele. Jezuici. Inkwizycja. Nietolerancja. Prześladowanie uczonych.

IV. Monarchie absolutne w Europie w XVI wieku

Wzrost znaczenia burżuazji

1. Francja

Walka wielkich feudałów z silną władzą królewską. Wojny religijne (noc św. Bartłomieja 1572). Edykt nantejski (1598). Umocnienie władzy królewskiej. Początki merkantylnizmu.

2. Anglia

Absolutyzm Tudorów. Rozwój przemysłu (manufaktury), handlu (kompanie handlowe) i floty w XVI w. Wzrost znaczenia burżuazji za panowania Elżbiety. „Ogradzania“.

3. Hiszpania

Potęga polityczna Hiszpanii za panowania Karola V i przesilenie za Filipa II. Absolutna monarchia. Rola Kościoła. Inkwizycja. Literatura (Cervantes). Malarstwo.

4. Pierwsza burżuazyjna rewolucja w Niderlandach

Eksploatacja Niderlandów przez Habsburgów hiszpańskich. Walka o niepodległość i swobody religijne. Udział mas ludowych (gezowie). Unia w Utrechcie (1579) — powstanie Rzeczypospolitej Zjednoczonych Prowincji.

V. Rzeczpospolita szlachecka w Polsce w XVI wieku

1. Stosunki gospodarczo-społeczne

Rozkwit gospodarczy kraju. Powstawanie gospodarki folwarcznej i folwarku pańszczyźnianego. Ustawodawstwo antychłopskie

Książka 1.000 zł, Dmowski
(1496, 1518, 1520). Obciążenia ludności chłopskiej. Zbiegostwo i inne formy walki klasowej.

Rozkwit miast. Nowe gałęzie i nowe formy produkcji. Antagonizmy w mieście. Polonizacja miast. Antymieszczkańskie ustawodawstwo i jego następstwa.

2. Walka szlachty o władzę

Wojna zalicz
Przywileje gospodarcze na przełomie XV i XVI wieku (1496, 1504, 1505). Powstanie i organizacja sejmku walnego.

3. Szlachecki program „egzekucji praw”. Reformacja

Główne zadania i etapy walki na sejmach i w publicystyce. Przywódcy szlacheccy. Obóz magnacki i dwór królewski (Zygmunt Stary, Zygmunt August).

Charakterystyka głównych kierunków reformacji polskiej: luteranizm, kalwinizm, bracia polscy.

Częściowa realizacja programu egzekucyjnego — umocnienie się demokracji szlacheckiej. Konfederacja warszawska (1573). Początki kontrreformacji (jezuici).

4. Polityka zagraniczna Polski Jagiellońskiej pod koniec XV i w XVI wieku

Sytuacja międzynarodowa Polski pod koniec XV w. i na początku XVI w. Polityka czarnomorska — klęska bukowińska (1497). Zjazd w Wiedniu (1515). Wojna z Zakonem, hołd pruski (1525). Wojny z Moskwą za Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta. Sprawa Inflant.

5. Walka o unię

Elekcja
Stosunki polsko-litewskie po unii horodelskiej. Obóz egzekucyjny wobec unii z Litwą. Litwa wobec unii. Walka na sejmach o unię. Unia lubelska (1569) — jej postanowienia. Następstwa unii.

6. Pierwsze wolne elekcje

Sprawa następstwa tronu w programie egzekucyjnym. Konfederacje kapturowe. Sejm konwokacyjny. Pacta conventa i artykuły henrykowskie. Europa a sprawa obsady tronu w Polsce. Elekcja Stefana Batorego. Batory jako mąż stanu i polityk. Jan Zamojski — plany wzmocnienia władzy królewskiej. Wojny z Moskwą (1577—1582) — rozejm w Jamie Zapolskim.

7. Organizacja Rzeczypospolitej szlacheckiej

Terytorium i zaludnienie. Podział administracyjny. Zakres władzy królewskiej. Urzędy centralne i ziemskie. Skarb. Siły zbrojne. Wymiar sprawiedliwości.

8. Humanizm i Odrodzenie w Polsce. „Złoty wiek“ kultury polskiej

Rozwój kulturalny Polski w XV w.: odbudowa Akademii Krakowskiej. Jan z Ludziska. Jan Długosz. Jan Ostroróg.

Kraków jako ośrodek kultury na przełomie XV—XVI w.: uniwersytet; dwór królewski; sztuka (Wit Stwosz. Kodeks Behe-ma); drukarstwo.

„Złoty wiek“ kultury polskiej: więź z głównymi ośrodkami kulturalnymi (Niemcy, Włochy, Francja, Szwajcaria). Koła humanistyczne. Kopernik. Literatura, zwłaszcza polityczna — Mor-dzewski. Szkolnictwo (szkoły różnowiercze, jezuickie). Akademia Krakowska (1601).

Sztuka „Złotego wieku“.

KLASA X

(3 godziny tygodniowo)

Rozkład feudalizmu (c. d.)

I. Europa zachodnia i środkowa w XVII wieku

1. Wojna trzydziestoletnia

Stosunki gospodarcze, społeczne i polityczne w Rzeszy Niemieckiej na początku XVII w. Habsburgowie ostoją feudalizmu i reakcji katolickiej w Rzeszy i Europie. Wybuch wojny. Bitwa pod Białą Górą (1620). Przekształcenie się wojny domowej w europejską. Pokój westfalski (1648).

2. Rewolucja burżuazyjna w Anglii

Wewnętrzna sytuacja w Anglii na początku XVII w. Reformy „Długiego“ parlamentu. Wojna domowa, obalenie monarchii (1649). Rządy i polityka Cromwella. Akty nawigacyjne. Restauracja Stuartów (1660). Przewrót w 1688 r. Monarchia parlamentarna. Historyczne znaczenie rewolucji angielskiej. Początek kolonialnej potęgi Anglii.

3. Absolutyzm we Francji

Richelieu. Utrwalenie absolutyzmu za panowania Ludwika XIV. Wzrost międzynarodowej roli Francji. Merkantylizm. Wzrost opozycji wśród mieszczan i chłopów na przełomie XVII i XVIII w. Kultura: dworska (Corneille, Racine), mieszczańska (Molier). Architektura.

II. Zahamowanie rozwoju sił wytwórczych w Rzeczypospolitej Polskiej

1. Kształtowanie się rządów magnackich w Rzeczypospolitej Polskiej w pierwszej połowie XVII wieku

Wzrost znaczenia politycznego magnaterii. Rokosz Zebrzydowskiego (1605). Osłabienie władzy królewskiej. Ingerencja w sprawę Rosji („dymitriada“; Kłuszyn, zajęcie Moskwy). Rozejm w Dywilinie (1619). Dalsza walka o Morze Bałtyckie i wojny ze Szwecją (Kirchholm, Oliwa). Polska wobec wojny 30-letniej, wojna z Turcją (Cecora — 1620, Chocim — 1621). Rozejm w Altmarku (1629) i Sztumdorfie. Pokój w Polanowie (1634).

2. Ugruntowanie się ustroju folwarczno-pańszczyźnianego i zastój życia gospodarczego

Latyfundia magnackie. „Gołota“ szlachecka. Wzrost ucisku pańszczyźnianego i zaostrzenie się walki klasowej. Zahamowanie rozwoju miast. Spadek eksportu zboża.

III. Początki kryzysu Rzeczypospolitej (od połowy XVII wieku)

Zaostrzenie ucisku społecznego, gospodarczego, narodowego i religijnego na Ukrainie. Kozaczyzna. Walka narodowowyzwoleńcza pod przewodnictwem Bohdana Chmielnickiego (1648). Rada perejasławska (1654). Wojny Rzeczypospolitej z Rosją o Ukrainę. Ugoda hadziacka. Rozejm w Andruszowie (1667). Antyfeudalna walka chłopów polskich w połowie XVII w.: powstanie podhałańskie, wielkopolskie, walka chłopów w królewskich pałacach.

Najazd szwedzki na Polskę (1655—1660). Zdrada magnatów. Walka z najazdem i jej ogólnonarodowy charakter. Stefan Czarnecki — organizator walki. Rozbicie koalicji antypolskiej. Utrata lenna pruskiego (1657). Pokój w Oliwie (1660).

Ścieranie się orientacji francuskiej i habsburskiej w drugiej połowie XVII w. Nieudane próby reform. Wojny z Turcją (Chocim). Elekcja Jana Sobieskiego. Odsiecz wiedeńska 1683 — ostatni wielki czyn orężny Polski feudalnej.

IV. Wzrost znaczenia ościennych państw: Rosji i Prus

Reformy Piotra I w Rosji. Położenie chłopów i powstania chłopskie. Wojna północna. Udział Polski w wojnie północnej. Polityka Piotra I wobec Polski. Wzrost znaczenia międzynarodowego Rosji. Powstanie królestwa pruskiego (1701) i jego wzrost terytorialny. Polityka Prus wobec Polski.

V. Upadek znaczenia Rzeczypospolitej

Upadek ekonomiczny, upadek rolnictwa — wzrost latyfundiów, ruina średniej i drobnej szlachty, wzmożenie ucisku chłopów. Upadek i wyludnienie miast.

Upadek polityczny. Zniszczenie kraju podczas wojny północnej. Wojna domowa. Mieszanie się obcych mocarstw w stosunki wewnętrzne Polski (traktat berliński 1719 i Loewenwoldego 1732). Upadek międzynarodowego znaczenia Rzeczypospolitej.

Rozkład aparatu państwowego: rządy magnatów — anarchia. Liberum veto. Konfederacje — rokosze. Rządy sejmikowe. „Polska nierządem stoi“.

Upadek kulturalny: Reakcja katolicka. Fanatyzm wyznaniowy (wygnanie arian). Wpływ jezuitów na politykę i kulturę. Upadek szkolnictwa. Ciemnota i zabobon. Początki postępowej myśli politycznej (Leszczyński, Konarski).

VI. Europa w dobie Oświecenia

1. Oświecenie

Główne ośrodki: Niderlandy, Anglia, Francja. Rozwój nauk ścisłych. Racjonalizm. Deizm i ateizm. Walka z Kościołem jako instytucją feudalną (Voltaire). Krytyka absolutyzmu. Koncepcja państwa konstytucyjnego (Locke, Montesquieu). *Umowa społeczna* — Rousseau. Wielka Encyklopedia (Diderot), jej rola społeczna i polityczna.

Absolutyzm oświecony w Prusach i Austrii. Zabór Śląska (wojny śląskie, polityka Fryderyka II).

wojna siedmioletnia). Polityka gospodarcza. Monarchia habsburska: ucisk narodowościowy. Reformy józefińskie.

3. Kształtowanie się stosunków kapitalistycznych w Polsce

Sprawa polska i wschodnia w polityce europejskiej. Walka o likwidację anarchii: Czartoryscy i Potoccy. Reformy sejmu konwokacyjnego 1764 r. i ich załamanie się. Konfederacja barska, jej cele i oblicze. Pierwszy rozbiór Polski 1772 r. Reformy sejmu rozbiorowego: Rada Nieustająca, Komisja Edukacji Narodowej 1773 r. — reorganizacja szkolnictwa; świeckość szkoły, wybitni członkowie komisji; rola króla. Dziesięcioletni okres walki o reformy. Oświecenie. Przemiany gospodarcze na wsi i w miastach (czynszowanie, manufaktury). Dalsza walka z oligarchią magnacką. Oświecenie — główne problemy, najwybitniejsi przedstawiciele. Kodeks Zamojskiego (1780).

4. Przewrót przemysłowy w Anglii

Wzrost podbojów kolonialnych. Wywłaszczenie chłopów. Udoskonalenie techniki. Przejście od manufaktury do produkcji maszynowej. Proletaryzacja rzemieślników. Początki formowania się klasy robotniczej.

5. Wojna o niepodległość i utworzenie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej

Kolonie angielskie w Ameryce Północnej. Przyczyny wojny o niepodległość. Wojna o niepodległość. Rola mas ludowych. Waszyngton i Franklin. Stanowisko Europy. Deklaracja niepodległości. Udział Kościuszki i Pułaskiego. Konstytucja Stanów Zjednoczonych 1787 r.

Zwycięstwo i ugruntowanie się kapitalizmu

I. Wielka burżuazyjna rewolucja we Francji

1. Położenie wewnętrzne we Francji w przededniu rewolucji

Sytuacja gospodarcza. Fizjokratyzm. Walka polityczna i ideologiczna burżuazji.

2. Wybuch rewolucji 1789 roku

Początek rewolucji (zburzenie Bastylii). Przekształcenie Sta-

nów Generalnych w Zgromadzenie Narodowe. Powstania chłopskie i wrzenie na prowincji.

3. Działalność Zgromadzenia Narodowego (Konstytuanty)

Układ sił w Zgromadzeniu. Deklaracja praw człowieka i obywatela. Reformy Zgromadzenia Narodowego. Konstytucja 1791 r. Łączenie się sił feudalnych we Francji z wrogimi rewolucji państwami.

4. Wojna i upadek monarchii

Zgromadzenie Prawodawcze (kluby, stronnictwa, przywódcy, rola żyrondyistów i jakobinów). Wybuch wojny w 1792 roku — inwazja austriacko-pruska. „Ojczyzna w niebezpieczeństwie“. Rewolucyjna Komuna Paryża. Obalenie monarchii. Konwent. Powstrzymanie najazdu (Valmy).

5. Walka jakobinów z żyrondyistami (10 VIII 1792—2 V 1793)

Stracenie króla. Pierwsza koalicja przeciwko rewolucji. Kонтrewolucyjne powstanie w Wandei. Zaostrzenie walki między jakobinami a żyrondyistami. Upadek żyrondyistów.

6. Dyktatura jakobinów

Organizacja rządu rewolucyjnego i jego zadania. Stłumienie kонтrewolucji. Zwycięstwa na froncie. Reformy. Konstytucja jakobińska 1793 r. Maximum cen. Walki wewnętrzne w obozie dyktatury. Przewrót 9 thermidora (27 VIII 1794).

7. Rządy burżuazji „thermidoriańskiej“ (1794—1799). Biały terror

Ruchy ludowe. Wystąpienie Prus z koalicji (pokój w Bazylei). Znaczenie rewolucji francuskiej.

Dyrektoriat: powstanie rojalistów. Walki jakobinów. Spisek Babeufa. Wojna z Austrią. Napoleon Bonaparte. Wojna z Anglią (wyprawa egipska). Zamach 18 brumaire'a 1799 r.

II. Walka o niepodległość i naprawę Rzeczypospolitej

1. Sejm Czteroletni. Konstytucja 3 maja

Dalsza walka o reformy. Zaostrzenie stosunków między państwami zaborczymi. Układ sił w sejmie w początkowym okresie.

Główne prace sejmowe. Polityka zagraniczna Sejmu Czteroletniego. Kuźnica Kołłątajowska. Sprawa mieszczańska. Jan Dekert. Prawo o miastach. Uchwalenie Konstytucji. Główne postanowienia, zasady i znaczenie Konstytucji 3 maja 1791 r.

2. Targowica. Drugi rozbiór Polski (1793)

Opozycja magnatów i zacofanej szlachty przeciwko reformom. Konfederacja targowicka. Zdrada Prus. Wojna polsko-rosyjska. Akces króla do Targowicy. II rozbiór Polski (1793). Ostatni sejm w Grodnie.

3. Powstanie kościuszkowskie (1794). Trzeci rozbiór Polski (1795)

Sytuacja w kraju po drugim rozbiórce. Przygotowania powstańcze (tajne spiski; kluby jakobińskie, emisariusze, wpływ rewolucji francuskiej). Wybuch powstania, jego przebieg i zasięg. Rola chłopów i mieszczan w powstaniu. Uniwersał połaniecki. Rola Prus. Międzynarodowe znaczenie powstania. III rozbiór Polski (1795).

III. Europa w latach 1799—1814

1. Konsulat we Francji

Przemiany gospodarcze i społeczne. Polityka społeczna. Kodeks cywilny Napoleona.

2. Sytuacja narodu polskiego po upadku Rzeczypospolitej (1795—1800). Walka Polaków na emigracji

Zależność gospodarcza od polityki państw zaborczych. Społeczeństwo polskie wobec zaborców: tendencje niepodległościowe, spisek Gorzkowskiego. Serwilizm.

Agencja i Deputacja. Legiony. Jan Henryk Dąbrowski. Kształtowanie się ideologii demokratycznej i niepodległościowej. Udział w walkach napoleońskich. Załamanie się idei legionowej. San Domingo.

3. Cesarstwo we Francji

Ogłoszenie cesarstwa (1804). Polityka zagraniczna Napoleona. Armia napoleońska. Blokada kontynentalna (1807). Hegemonia Francji w Europie. Podważanie stosunków feudalnych w krajach zależnych. Wzrost oporu przeciwko hegemonii Francji. Hiszpania.

4. Księstwo Warszawskie

Powstanie w zaborze pruskim. Utworzenie Księstwa Warszawskiego (1807). Konstytucja. Sprawa chłopska. Kodeks Napoleona w Księstwie. Sytuacja gospodarcza Księstwa, kultura i oświata. Udział w wojnach napoleońskich.

5. Upadek cesarstwa

Kryzys w stosunkach międzynarodowych (rola Anglii i Rosji). Najazd na Rosję w 1812 r. (udział Polaków). Wojna narodowa Rosji. Kampania 1813—1814. Upadek Księstwa Warszawskiego. Znaczenie wojen napoleońskich.

IV. Siły rewolucyjne w walce ze starym porządkiem (1815—1848)

1. Kongres wiedeński i system reakcji

Decydująca rola wielkich mocarstw na kongresie. „Sto dni“ Napoleona. Legitymizm i restauracja. Najważniejsze postanowienia kongresu. „Święte przymierze“.

2. Ruch rewolucyjny w latach 1815—1830 w Europie

Opozycja liberalna i konspiracje węglarskie. Ruchy rewolucyjne w Hiszpanii i Włoszech, interwencja „Świętego Przymierza“. Powstanie narodowe w Grecji. Wojna Rosji z Turcją. Niepodległość Grecji 1829.

3. Francja w latach 1830—1848

Rewolucja lipcowa 1830 r. Rozwój kapitalizmu (przemysł, komunikacja, banki). Wzrost proletariatu. Zaostrzenie walk klasowych (powstania lyońskie). Francuski socjalizm utopijny (Saint-Simon, K. Fourier, Blanqui).

4. Anglia w pierwszej połowie XIX wieku

Postęp techniczny i rozkwit przemysłu: handel; ekspansja kolonialna. Reforma parlamentarna 1832 r. Położenie i organizowanie się robotników (związki zawodowe). Wpływy socjalizmu utopijnego (Robert Owen). Ruch czartystów i jego historyczne znaczenie.

5. Kwestia narodowa w pierwszej połowie XIX wieku

Dążenia zjednoczeniowe w Niemczech i Włoszech. Przebudzenie narodowe Czech i innych narodów słowiańskich.

6. Rosja w pierwszej połowie XIX wieku

Wzrost reakcji w polityce wewnętrznej („arackiejewszczyzna“) i międzynarodowej („Święte przymierze“). Dekabryści. Początki przemysłu fabrycznego. Powstania chłopskie. Podboje.

7. Królestwo Polskie w latach 1815—1830

Konstytucja 1815 r. Kryzys rolnictwa i próby przewyciężenia. Położenie i wzrost oporu chłopów („burzyciele“). Polityka rządu Królestwa popierania przemysłu, górnictwa i hutnictwa. Znaczenie rynku wschodniego. Kształtowanie się proletariatu miejskiego.

Stopniowy wzrost reakcji. Represje. Legalna opozycja sejmowa („kaliszanie“). Tajne związki: Wolnomularstwo Narodowe, Łukasieński, Towarzystwo Patriotyczne, związki z dekabrystami. Organizacje młodzieżowe w Warszawie i Wilnie. Szkolnictwo.

8. Powstanie listopadowe

Spisek Podchorążych. Noc listopadowa, udział ludu warszawskiego. Dyktatura Chłopickiego i jej konsekwencje. Reaktywowanie Towarzystwa Patriotycznego. Manifestacja ku czci dekabrystów. Detronizacja Romanowych. Rząd Narodowy. Sprawa chłopska w powstaniu. Działania wojenne. Stosunek postępowych Rosjan do powstania. Europa wobec powstania. Wrzenie sierpniowe. Oblężenie i kapitulacja Warszawy. Upadek powstania. Udział w powstaniu Polaków z zaboru pruskiego i austriackiego.

9. Królestwo po powstaniu listopadowym

Statut Organiczny. Represje i prześladowania („era Paskiewiczowska“).

Kryzys w przemyśle i jego przewyciężenie. Rozwój komunikacji. Wzrost kapitalistycznego folwarku. Rugi i reformy czynszowe. Przenoszenie się drobnej szlachty do miast. Wzrost burżuazji, inteligencji i proletariatu miejskiego.

10. Zabór pruski (1815—1846)

Odgórna regulacja stosunków agrarnych i jej konsekwencje.

Akcja germanizacyjna w Prusach Zachodnich i na Śląsku. Rozwój stosunków kapitalistycznych (górnictwo, hutnictwo) na Śląsku. Położenie proletariatu. Powstanie tkaczy śląskich (1844).

Początki odrodzenia narodowego na Śląsku. Nasilenie germanizacji po upadku powstania listopadowego. Liberalny zwrot w polityce rządowej po 1840 r. Ożywienie gospodarcze w Poznańskim. Ożywienie życia politycznego i ścieranie się stronnictw. Rozwój kulturalny W. Ks. Poznańskiego.

11. Rzeczpospolita Krakowska. Zabór austriacki

Rzeczpospolita Krakowska jako łącznik między ziemiami polskimi. Uniwersytet Jagielloński. Represje zaborców po upadku powstania listopadowego.

Zacofanie gospodarcze, polityczne i kulturalne Galicji. Zaostrenie walki klasowej na wsi. Organizacje spiskowe. Ossolineum.

12. Wielka Emigracja i jej więź z krajem

Główne ośrodki. Współpraca z międzynarodowymi organizacjami rewolucyjnymi. Joachim Lelewel. Hotel Lambert — program, przywódcy. Towarzystwo Demokratyczne Polskie (1832), Wielki Manifest (1836), przywódcy. Węglarstwo. Młoda Polska. Lud Polski — ideologia, przywódcy.

Emisariusze. Szymon Konarski. Stowarzyszenie Ludu Polskiego. Spisek ks. Ściegiennego. Związek Plebejuszy.

KLASA XI

(3 godziny tygodniowo)

OKRES WOLNOKONKURENCYJNEGO KAPITALIZMU I POCZĄTKÓW IMPERIALIZMU

Likwidacja feudalizmu i zwycięstwo kapitalizmu na ziemiach polskich

I. Rewolucja krakowska 1846 roku

Narastanie sytuacji rewolucyjnej na ziemiach polskich. Kamiński, Dembowski — ideologowie rewolucji. Wybuch rewolucji w Krakowie. Program Rządu Narodowego. Rola Dembowskiego

w rewolucji. Powstanie chłopskie w Galicji. Upadek rewolucji. Ocena rewolucji przez Marksa i Engelsa.

II. Początki socjalizmu naukowego

Historyczne warunki powstania socjalizmu naukowego. Wczesny okres działalności Marksa i Engelsa. Związek Komunistów. „Manifest komunistyczny” — podstawowe założenia i historyczne znaczenie.

III. Od rewolucji 1848 roku do Komuny Paryskiej 1871 roku

1. Rewolucja 1848 r. we Francji

Wybuch rewolucji lutowej. II republika. Komisja Luksemburska. Zgromadzenie Narodowe. Powstanie czerwcowe. Zamach Ludwika Napoleona.

2. Rewolucja 1848 r. w Niemczech i Austrii

Walka Niemiec o zjednoczenie i likwidację feudalizmu. Wybuch rewolucji. Główne ośrodki walki. Parlament frankfurcki. Działalność Marksa i Engelsa. Upadek rewolucji i jej osiągnięcia.

Ruch narodowyzwoleniczy i walka o likwidację feudalizmu w krajach monarchii habsburskiej. Wybuch rewolucji. Uwłaszczenie chłopów. Powstanie październikowe w Wiedniu (Bem). Ofensywa kontrrewolucji. Rewolucja na Węgrzech. Interwencja Rosji.

3. Rewolucja 1848 roku na ziemiach polskich

Powstanie w Poznańskim. Polski Komitet Narodowy. Manifest o uwłaszczeniu chłopów. Ugoda w Jarosławcu (11 IV). Partyzantka ludowa. Sprawa polska w parlamencie frankfurckim (stanowisko Marksa i Engelsa).

Walki rewolucyjne w Galicji. Uwłaszczenie chłopów. Sprawa ukraińska.

Udział Polaków w europejskich ruchach rewolucyjnych 1848 do 1849 r.

4. Rewolucja 1848 roku we Włoszech. Zjednoczenie Włoch

Walki rewolucyjne o zjednoczenie Włoch w 1848 r. Interwencja Austrii. Walki o zjednoczenie Włoch w latach 50-tych — Cavour. Rola Garibaldięgo. Utworzenie królestwa włoskiego w 1861 r. Ostateczne zjednoczenie Włoch (1870).

5. Polityka reakcji w Europie po rewolucji 1848—1849 roku

II cesarstwo we Francji. Wojna krymska. Klęska Rosji. Powstania i bunty chłopskie. Walka rewolucyjnych demokratów z cearem. Reforma uwłaszczeniowa 1861 r. i jej następstwa. Podboje kolonialne w Azji Środkowej.

6. Powstanie styczniowe

Stosunki społeczno-gospodarcze w Królestwie Polskim w połowie XIX w. Narastanie walki narodowowyzwoleńczej. Biali i Czerwoni. Stosunek Hercena i Czernyszewskiego do sprawy polskiej. Działalność Wielopolskiego.

Wybuch powstania. Manifest 22 I 1863 r. Walka między Białymi i Czerwonymi. Akcja dyplomatyczna państw europejskich i jej cele. Partyzantka. Przywódcy. Akcja powstańcza na Litwie i Białorusi. Dyktatura Romualda Traugutta. Udział w powstaniu rewolucjonistów innych narodowości. Represje caratu. Carski ukaz o uwłaszczeniu i jego następstwa. Upadek powstania. Ogólnonarodowe znaczenie powstania. Marks i Engels o powstaniu styczniowym.

7. Wojna domowa w Stanach Zjednoczonych

Ekonomiczne sprzeczności między stanami północnymi i południowymi.

Wojna domowa: Abraham Lincoln; prawo o homesteadach; zniesienie niewolnictwa. Następstwa wojny domowej.

8. Austria i Prusy w latach 1860—1870

Rywalizacja Prus i Austrii w Rzeszy Niemieckiej. Wojna z Danią; klęska Austrii pod Sadową (1866); utworzenie Związku Północno-Niemieckiego (1867).

Początki niemieckiego ruchu robotniczego: Lassalle, W. Liebknecht, Bebel.

Przekształcenie się monarchii habsburskiej w Austro-Węgry.

9. Pierwsza Międzynarodówka

Wiec robotników w Londynie w obronie Polski. Utworzenie Międzynarodowego Stowarzyszenia Robotników (1864). Działalność I Międzynarodówki. Walka o zwycięstwo socjalizmu nauko-

wego w ruchu robotniczym. Stanowisko I Międzynarodówki wobec sprawy polskiej. Historyczne znaczenie I Międzynarodówki.

IV. Komuna Paryska

1. Wojna francusko-pruska

Antagonizm francusko-pruski. Wybuch wojny. Klęska Francji. Stanowisko I Międzynarodówki wobec wojny francusko-pruskiej. Upadek cesarstwa. Kapitulacja rządu Thiersa (28 I 1871). Stworzenie cesarstwa niemieckiego.

2. Komuna Paryska

Proletariacka rewolucja 18 III 1871 r. Proklamowanie Komuny. Polityczne i gospodarcze reformy Komuny. Komuna a chłopci. Wojna domowa między Komuną a rządem wersalskim. Udział Polaków w wojnie francusko-pruskiej i w obronie Komuny. Krwawy tydzień (21—28 V). Historyczne znaczenie Komuny.

V. Świat pod koniec XIX i na początku XX wieku

1. Cesarstwo niemieckie

Początki kapitalizmu monopolistycznego. Sojusz junkrów z wielką burżuazją. Polityka wewnętrzna i zagraniczna.

Niemiecki ruch robotniczy: kongres zjednoczeniowy w Gotha (1875); ustawy wyjątkowe przeciwko socjalistom. Trzy kierunki w niemieckiej socjaldemokracji.

2. Wielka Brytania

Przemiany ustrojowe w Anglii w drugiej połowie XIX w. Ruch wyzwolenczy w Irlandii. Imperializm brytyjski (posiadłości kolonialne, dominia). Wojna angielsko-burska.

Położenie klasy robotniczej w Anglii.

3. Trzecia Republika we Francji

Republika parlamentarna. Ruch robotniczy i jego przywódcy. Powstawanie monopolistycznego kapitalizmu. Wywóz kapitałów. Zabory kolonialne. Sojusz francusko-rosyjski.

4. Stany Zjednoczone Ameryki Północnej

Rozkwit wielkiego przemysłu. Imigracja. Partie polityczne. Specyfika amerykańskiego ruchu robotniczego. Ekspansja kolonialna.

5. Rosja

Rozwój przemysłu w warunkach zacofania gospodarczego. Rola obcego kapitału. Położenie robotników i chłopów. Początki ruchu robotniczego. Narodnicy. Plechanow. Wczesny okres działalności Lenina. II Zjazd SDPRR (1903).

6. Ziemie polskie po powstaniu styczniowym

Królestwo Polskie. Rozwój kapitalizmu na wsi. Rozwój wielkiego przemysłu. Rynek wewnętrzny. Rynki wschodnie.

Represje po upadku powstania. Ugodowość arystokracji, wyższego kleru i wielkiej burżuazji. Walka z rusyfikacją. Pozytywizm.

Zabór pruski: Germanizacyjna polityka Bismarcka. Komisja kolonizacyjna. Rugi. Hakata. Walka o utrzymanie polskiego stanu posiadania. Strajki szkolne. Stanowisko klas posiadających i wyższego kleru.

Odrodzenie narodowe na Śląsku.

Zabór austriacki: Autonomia Galicji. Rządy stańczyków i ich ideologia. Zacofanie gospodarcze. Emigracja stała i sezonowa. Początki i rozwój ruchu ludowego.

Rozwój życia narodowego: szkoły i uniwersytety. Akademia Umiejętności. Nauka polska. Sztuka.

Początek ruchu robotniczego. Wzrost liczebny klasy robotniczej. Położenie robotników. Wczesny etap walki (działalność studentów, postępowej inteligencji — Bolesław Limanowski). Ludwik Waryński. Szerzenie się ideologii rewolucyjnej we wszystkich zaborach. Współpraca z ruchem robotniczym w państwach zaborczych.

Wielki Proletariat (1882—1886); program, rewolucyjna działalność; proces 29 proletariaczyków. Historyczne znaczenie partii „Proletariat“.

7. Druga Międzynarodówka

Masowe partie robotnicze. Kongres paryski (1889) — utworzenie drugiej Międzynarodówki. Święto 1 Maja.

Reformizm. Rewizjonizm (Bernstein). Walka z rewizjonizmem.

8. Daleki Wschód w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku

Wyzysk kolonialny Indii. Walka przeciwko uciskowi kolonialnemu (powstanie Sipajów).

Próby ujarznienia Japonii. Reformy Meidzi. Rozwój gospodarczy. Polityka zagraniczna Japonii.

Antyfeudalna i narodowa walka Chin w XIX w. Ujarzianie Chin przez imperializm światowy. Powstanie bokserów (1900). Sun-Yat-Sen.

9. Przemiany społeczne i ideologiczne na ziemiach polskich u schyłku XIX wieku

Walka ekonomiczna klasy robotniczej. Rozwarstwienie chłopstwa. Rozwój ruchu ludowego. Trudności rozwoju burżuazji. Zmierzch ideologii pozytywistycznej. Wzrost dążeń narodowyzwoleńczych (Liga Polska, Zet, Głos).

II Proletariat. Związek Robotników Polskich. „Bunt łódzki“ (1892). Zjazd paryski (1892). PPS, SDKP — ideologia i przywódca. Ruch socjalistyczny pod zaborem austriackim i pruskim.

Narodowa Demokracja.

Rozwój imperializmu

I. Burżuazyjno-demokratyczna rewolucja 1905 roku

Rewolucja 1905 roku w Rosji. Klęska Rosji w wojnie z Japonią; wybuch rewolucji; „krwawa niedziela“; masowy ruch strajkowy; ruch chłopski; wrzenie rewolucyjne w armii. Wspólna walka robotników rosyjskich z robotnikami narodów uciskanych. Rady delegatów robotniczych. Powstanie grudniowe. Taktyka caratu. Spadek fali rewolucyjnej.

Rewolucja na ziemiach polskich. Zaostrzenie się sprzeczności klasowych i narodowych na początku XX w. Strajki i demonstracje w Królestwie Polskim w 1904 r. Wybuch rewolucji. Strajk szkolny. Wrzenie rewolucyjne na wsi. Organizacje bojowe (OB-PPS, Organizacja Wojskowa SDKP i L). Łódzkie powstanie zbrojne. Współpraca wielkiej burżuazji i wyższego kleru z caratem. Rozłam w PPS (1906).

Znaczenie rewolucji 1905 r.

II. Pierwsza wojna światowa 1914—1918

Sprzecznosci między mocarstwami imperialistycznymi. Trójprzymierze i trójporozumienie. Wzrost zbrojeń. Stanowisko II Międzynarodówki wobec groźby wojny. Wybuch wojny światowej (1914). Państwa centralne i koalicja. Wojna pozycyjna. Blokada państw centralnych. Przewrót w technice wojennej (wojna powietrzna, chemiczna, podwodna, czołgi). Stanowisko partii robotniczych wobec wojny (Zimmerwald, Kienthal).

III. Burżuazyjno-demokratyczna rewolucja lutowa w Rosji (1917)

Kłęski wojsk carskich. Wybuch rewolucji. Obalenie caratu. Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich. Rząd Tymczasowy. Dwuwładza.

Wielka Socjalistyczna Rewolucja Październikowa — początek nowej epoki

I. Rewolucja Październikowa

Okres przygotowania rewolucji. Tezy kwietniowe Lenina. Wzrost kontrrewolucji. Przygotowania do zbrojnego powstania. Zwycięstwo rewolucji: powstanie październikowe w Piotrogradzie — zdobycie władzy przez klasę robotniczą. II Zjazd Rad. Pierwsze dekrety władzy radzieckiej i ich przełomowy charakter.

Udział Polaków w rewolucji.

II. Wpływ Rewolucji Październikowej na wzrost ruchu rewolucyjnego w świecie

Zawieszenie broni. Rewolucja w Niemczech 1918 r. — rola Związku Spartakusa. Prawica niemieckiej socjaldemokracji. Wzrost kontrrewolucji (zabójstwo Róży Luksemburg i Karola Liebknechta). Rewolucja w Austrii i na Węgrzech. Utworzenie III Międzynarodówki. Traktat wersalski.

III. Sprawa polska podczas pierwszej wojny światowej

Orientacje i ugrupowania polityczne w oparciu o państwa centralne lub koalicję. SDKP i L i PPS-Lewica — orientacja na rewolucję w państwach zaborczych.

Stanowisko państw walczących wobec sprawy polskiej w początkach wojny. Ziemie polskie terenem działań wojennych. Akt 5 listopada 1916 r. Rewolucja lutowa i stanowisko bolszewików wobec sprawy polskiej. Orędzie Wilsona.

Polskie formacje wojskowe w kraju i za granicą (Legiony, armia polska we Francji, formacje wojskowe w Rosji).

Rewolucja Październikowa a niepodległość Polski. Wpływ rewolucji w Austrii i Niemczech na powstanie państwa polskiego.

IV. Walka o władzę w Polsce

Narastanie sytuacji rewolucyjnej: rozbijanie okupantów; Rady Delegatów Robotniczych, Rady Parobczańskie i Chłopskie. Walka o ziemię. Czerwone Zagłębie. Tworzenie ośrodków państwowości (Warszawa, Kraków, Poznań). Rząd lubelski. Ujęcie władzy przez Piłsudskiego. Stanowisko prawicy PPS w okresie walki o władzę (rząd Moraczewskiego). Powstanie KPRP (XII 1918). Wybory do Sejmu Ustawodawczego.

Walka o granice (1918—1923): walki z Ukraińcami; powstanie w Wielkopolsce; zatarg z Czechami; delegacja polska na kongresie paryskim. Udział w imperialistycznej interwencji przeciwko Rosji Radzieckiej — wyprawa kijowska. Kontrofensywa radziecka i jej załamanie się — bitwa pod Warszawą. Pokój ryski 1921 r. Plebiscyty na Mazurach i Śląsku. Powstania śląskie.

V. Świat imperialistyczny po pierwszej wojnie światowej (1918 — 1928)

Powstanie nowych państw. Sprzeczności między mocarstwami. Polityka wobec małych państw. Liga Narodów. Wzrost wrzenia rewolucyjnego. Powstawanie partii komunistycznych. Faszyzm we Włoszech. Pomoc Stanów Zjednoczonych Am. Półn. i Anglii w odbudowie militarystyki niemieckiej. Lokarno. Rewolucyjne walki w krajach kolonialnych i zależnych (Azja, Afryka).

VI. Odbudowa gospodarcza ZSRR. Budowa socjalizmu

Zwycięstwo władzy radzieckiej nad kontrrewolucją i interwencją. Trudności odbudowy. Nowa Ekonomiczna Polityka. Śmierć

11-2-2011 WEB, tucah

Lenina (1924). Uprzemysłowienie. Pięciolatki i kolektywizacja rolnictwa. Uchwalenie konstytucji (1936).

VII. Burżuazyjno-demokratyczna Rzeczpospolita Polska w latach 1921 — 1926

Trudności odbudowy państwa: zacofanie gospodarcze; zniszczenia wojenne; zależność od międzynarodowego kapitału; kryzys finansowy — inflacja; bezrobocie; zaostrzenie walk klasowych (strajki, walka o reformę rolną); sprawa mniejszości narodowych. Walki stronnictw politycznych. Konstytucja 17 marca 1921 r. — główne postanowienia. Wzrost napięcia rewolucyjnego w 1923 roku. II Zjazd KPRP. Reforma walutowa Grabskiego. Budowa Gdyni. Reforma rolna 1925 r.

Osiągnięcia i braki w dziedzinie oświaty.

VIII. Przewrót 1926 roku

Kryzys parlamentarnego systemu rządów. Wzrost tendencji faszystowskich. Zamach majowy Piłsudskiego. Stopniowa faszyzacja kraju.

IX. Świat imperialistyczny w okresie kryzysu (1929 — 1933)

Światowy kryzys przemysłowy, agrarny i finansowy. Bezrobocie. Faszystowskie dążenia opanowania kryzysu. Dojście Hitlera do władzy (1933). Terror faszystowski w Niemczech.

X. Polska w latach kryzysu i postępującej faszyzacji (1929 — 1933)

Wzrost zależności od kapitału międzynarodowego. Bezrobocie. „Strajki polskie“, demonstracje. Nędza i przeludnienie wsi. Wzrost narodowowyzwoleńczej walki na Zachodniej Ukrainie i Białorusi. Pacyfikacje. „Rządy pułkowników“. Opozycja rewolucyjna (KPP) i legalna (Centrolew) w walce z faszyzmem. Brześć. Łuck.

XI. Świat w przededniu drugiej wojny światowej

Główne kierunki agresywnej polityki hitlerowskich Niemiec i faszystowskich Włoch. Zbrojenia. Oś Rzym—Berlin—Tokio. Uchwały VII Kongresu Kominternu i walka komunistycznych

partii o ich realizację. Rewolucja i kontrrewolucja w Hiszpanii, udział Polaków w obronie republikańskiej Hiszpanii.

Wpływ Rewolucji Październikowej na wzrost walki narodowyzwoleńczej w Chinach. Rola Komunistycznej Partii Chin. Wojna domowa. Agresja Japonii i interwencja wielkich mocarstw. Stosunek ZSRR do Chin.

Stanowisko imperialistycznych mocarstw wobec agresji faszystowskich państw: Monachium (1938); pertraktacje mocarstw zachodnich z ZSRR. Radziecko-niemiecki pakt o nieagresji (1939).

XII. Polska w przededniu drugiej wojny światowej

Polityka zagraniczna sanacyjnego rządu. Faszystowski charakter Konstytucji kwietniowej 1935 r. Próby przewyciężenia słabości gospodarczej i militarnej państwa (COP). Okrażenie Polski przez hitlerowskie Niemcy. Zerwanie przez hitlerowskie Niemcy paktu o nieagresji. Odrzucenie przez Polskę pomocy radzieckiej. Gwarancje angielskie.

XIII. Walka postępowych sił w Polsce przeciwko faszyzmowi

Walka klasy robotniczej pod przewodnictwem KPP o jedynolity, antyfaszystowski front ludowy. Współpraca rewolucyjnych sił wszystkich narodowości. Jednolitifrontowe skrzydło PPS. Radykalizacja mas chłopskich (strajk sierpniowy 1937 r.), inteligencji i innych antyfaszystowskich sił w narodzie.

Walka w obronie kultury o powszechność i postępową treść nauczania młodzieży i dorosłych. Wolna Wszechnica. Uniwersytety ludowe i robotnicze. Postępowa prasa.

Pozbawienie postępowych sił kierownictwa na skutek rozwiązania KPP przez III Międzynarodówkę.

Druga wojna światowa

I. Kampania wrześniowa

Najazd hitlerowski na Polskę. Dysproporcja sił i środków stron walczących. Postawa społeczeństwa polskiego. Obrona Westerplatte. Bitwa nad Bzurą. Obrona Warszawy i Modlina. Wkroczenie wojsk radzieckich 17 IX 1939 r. Ostatnie walki z hitle-

rowcami — bitwa pod Kockiem. Wycofanie się rządu i dowództwa do Rumunii. Utworzenie polskiego rządu i wojska na emigracji we Francji.

II. Światowy charakter wojny

Sukcesy hitlerowskie na zachodzie i południu Europy. Wojna z ZSRR — koalicja antyhitlerowska. Bitwa pod Moskwą. Obleżenie Leningradu, Stalingrad. Bitwa o Atlantyk i wojna na Dalekim Wschodzie. Wojna w Afryce. Lądowanie sprzymierzonych we Włoszech. II front. Ofensywa radziecka 1945 r. Zdobycie Berlina. Kapitulacja Niemiec i Japonii.

III. Charakter działań wojennych

Przewaga środków natarcia nad środkami obrony. Masowe użycie broni pancernej i lotnictwa. Wojska spadochronowe. Operacje desantowe. Użycie bomby atomowej.

Rola i znaczenie przemysłu wojennego.

IV. Okupacja hitlerowska w Polsce

1. Rządy okupanta

Terror jako metoda rządów okupanta. Plany biologicznego wyniszczenia narodu polskiego. Więzienia, obozy koncentracyjne, masowe egzekucje, wysiedlanie. Prześladowania i zagłada Żydów. Eksploatacja gospodarcza kraju. Niszczenie dorobku kulturalnego narodu polskiego.

2. Ruch oporu w kraju

Główne ośrodki dyspozycji politycznej: rząd londyński i Delegatura na kraj. PPR. KRN.

Ważniejsze organizacje wojskowe: AK, GL, BCh, AL. Dywersja i sabotaż. Partyzantka. ZWM. „Szare szereg”. Tajne nauczanie. Powstanie w getcie warszawskim. Powstanie warszawskie.

3. Walki wojska polskiego na różnych frontach

Narwik. Kampania we Francji. Bitwa o Anglię. Udział marynarki polskiej. Walki w Afryce (Tobruk) i we Włoszech (Monte Cassino). Udział w ofensywie sprzymierzonych na Zachodzie (Falaise, Arnheim).

Wojsko polskie w ZSRR. Lenino. Udział w wyzwoleniu Polski i rozgromieniu hitlerowców. Berlin.

4. Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego. Mánifest Lipcowy. Poczdam.

WIADOMOŚCI O POLSCE I ŚWIECIE WSPÓLCZESNYM

UWAGI WSTĘPNE

Nauczanie przedmiotu pod nazwą „Wiadomości o Polsce i świecie współczesnym“ ma za zadanie zorientować młodzież w zagadnieniach życia współczesnego, doprowadzać ją do zrozumienia zjawisk zachodzących w kraju i w świecie, nauczyć samodzielnego szukania związków w omawianych zagadnieniach politycznych, społecznych, gospodarczych i kulturalnych.

Program nauczania tego przedmiotu obejmuje wybrane zagadnienia, które wiążą się z wydarzeniami w świecie i w Polsce w okresie od 1945 roku do chwili bieżącej. W związku z tym, że materiał ten omawiany jest wcześniej niż odpowiedni materiał z programu nauczania historii w klasie XI — nauczyciel powinien oprzeć się przede wszystkim na wiadomościach z historii zdobytych przez uczniów w klasie VII szkoły podstawowej oraz na wiadomościach z geografii gospodarczej świata i Polski, zdobytych w klasach IX i X liceum.

Program nauczania „Wiadomości o Polsce i świecie współczesnym“ ma pięć działów.

Materiał zawarty w działach od I do IV nauczyciel powinien podzielić na jednostki lekcyjne. W czasie lekcji należy umożliwić uczniom jak najbardziej aktywny udział, zachęcać ich do śmiałego wypowiedzania własnych myśli, co w konsekwencji powinno doprowadzić do ukształtowania się w nich poprawnych sądów o życiu współczesnym.

Piąty dział programu należy realizować w ciągu całego roku szkolnego, zależnie od występowania zagadnień aktualnych.

Niewielka liczba godzin przeznaczonych na nauczanie tego przedmiotu nie pozwoliła na wprowadzenie do programu zagadnień z zakresu prawa państwowego, ekonomii politycznej i kultury. W związku z tym pożądanym jest, by nauczyciel w trakcie omawiania działu I ogólnie zaznajomił uczniów z ustrojem politycznym i społeczno-gospodarczym takich państw, jak ZSRR, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej i Francja. Podczas omawiania zagadnień z działu III należy zaznajomić uczniów z dyskusją na temat nowego modelu gospodarczego Polski. Omawiając realizację dotychczasowych planów rozwoju gospodarczego Polski należy uwzględnić nie tylko osiągnięcia, lecz i braki.

KLASA XI

(2 godziny tygodniowo)

I. ŚWIAT PO DRUGIEJ WOJNIE ŚWIATOWEJ

Układ sił po drugiej wojnie światowej:

Wzrost znaczenia ZSRR, powstanie państw demokracji ludowej w Europie i Azji, wyzwalenie się krajów kolonialnych.

USA na czele państw kapitalistycznych; sprzeczności między państwami kapitalistycznymi.

Problem Niemiec.

Pakty agresywne (NATO, SEATO). Obronny charakter Układu Warszawskiego (1955).

Organizacja Narodów Zjednoczonych, struktura, zadania i znaczenie.

Światowy ruch w obronie pokoju. Możliwość pokojowego współistnienia państw o różnych ustrojach.

Stosunki między państwami socjalistycznymi oraz między partiami robotniczymi (leninowskie zasady współżycia państw socjalistycznych i partii robotniczych na tle uchwał XX Zjazdu KPZR i deklaracji z 30 X 56 r.)

Różne drogi przechodzenia od kapitalizmu do socjalizmu.

II. POWSTANIE POLSKI LUDOWEJ ORAZ KSZTAŁTOWANIE SIĘ FORM USTROJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO I POLITYCZNEGO

Historyczne warunki powstania Polski Ludowej. Położenie, granice polityczne i ludność. Wytyczne Manifestu Lipcowego. Walka o utrwalenie władzy ludowej, partie polityczne, kierownicza rola PPR. Kształtowanie się nowego ustroju: rady narodowe,

reforma rolna, nacjonalizacja podstawowych gałęzi gospodarki narodowej. Zjednoczenie polskiego ruchu robotniczego — powstanie PZPR. Uchwalenie Konstytucji 1952 r. Przełomowe znaczenie VIII Plenum KC PZPR 1956 r.

III. USTRÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY PRL

Typy i formy własności środków produkcji w Polsce Ludowej. Stosunek państwa do poszczególnych form własności środków produkcji. Społeczna własność środków produkcji podstawą gospodarki planowej. Roczne i wieloletnie plany gospodarcze. Budżet Państwa. Znaczenie rozwoju przemysłu. Demokratyzacja w zarządzaniu gospodarką narodową. Rola rzemiosła. Polityka rolna. Spójnia gospodarcza między miastem i wsią oraz jej znaczenie dla umocnienia sojuszu robotniczo-chłopskiego. Praca źródłem dochodu narodowego. Podział dochodu narodowego. Własność osobista.

IV. USTRÓJ POLITYCZNY PRL

1. Sejm

Sejm najwyższym organem władzy ludowej. Funkcje Sejmu: uchwalanie ustaw, wybór Rady Państwa, powoływanie i odwoływanie Rady Ministrów, kontrola działalności organów władzy i administracji państwowej. Organizacja i formy pracy Sejmu. Prawa i obowiązki posłów.

2. Zasady prawa wyborczego

Wybory do Sejmu i rad narodowych: powszechne, równe, bezpośrednio, tajne. Czynne i bierne prawo wyborcze. Prawo odwoływania posłów. Ordynacja wyborcza (sposób przeprowadzania wyborów).

3. Rada Państwa

Skład Rady Państwa i jej funkcje.

4. Rada Ministrów

Rada Ministrów — naczelnym wykonawczym i zarządzającym organem władzy państwowej. Funkcje Rady Ministrów. Funkcje ministrów. Odpowiedzialność ministrów przed Sejmem.

5. Rady narodowe

Rady narodowe terenowymi organami władzy ludowej. Organizacja rad narodowych. Formy pracy. Zadania rad narodowych. Prawo odwoływania członków rad narodowych.

6. Sądy i prokuratura na straży praworządności

Zadania sądów i prokuratury. Rola ławników. Niezawisłość sędziów. Istota praworządności — ściśle przestrzeganie prawa przez każdy organ państwowy i przez każdego obywatela. Aktywność obywateli w ujawnianiu i zwalczaniu wypaczeń jako konieczny warunek ugruntowania praworządności.

7. Podstawowe prawa i obowiązki obywateli

Podstawowe prawa obywateli. Obowiązki obywateli. Wzajemna zależność praw i obowiązków obywateli.

V. ZAGADNIENIA AKTUALNE

Materiał do realizacji tego działu programu należy czerpać z prasy codziennej, czasopism i z literatury popularnonaukowej omawiającej zagadnienia aktualne.

Instrukcja programowa dla liceów ogólnokształcących wprowadzona zgodnie z zarządzeniem Ministra Oświaty z dnia 10 lipca 1957 r. nr PO 1-1687/57 w sprawie instrukcji programowych w szkołach na rok szkolny 1957/58

PAŃSTWOWE ZAKŁADY WYDAWNICTW SZKOLNYCH — WARSZAWA 1957

Wydanie pierwsze	Oddano do składania 12 VII 1957 r.
Nakład 13000 + 180 egz.	Podpisano do druku 5 VIII 1957 r.
Arkuszy druku 2,5	Druk ukończono w sierpniu 1957 r.
Arkuszy wydawniczych 2,1	Zam. nr 376/680 E-16

Papier druk. 61×86 cm 70 g, kl. VII z fabr. w Młynowie

ZAKŁADY GRAFICZNE PZWS W BYDGOSZCZY, ULICA JAGIELLOŃSKA 1

